

بررسی تأثیر آموزش

بر میزان آگاهی مادران در مورد بیماری فاویسم و مراقبتهای بهداشتی درمانی آن در افراد مراجعه کننده به مراکز بهداشتی درمانی شهرهای منتخب استان گیلان

پژوهش

معصومه جعفری اصل

کارشناس ارشد پرستاری اطفال - عضو هیئت علمی دانشکده پرستاری لنگرود

چکیده پژوهش:

این پژوهش یک مطالعه نیمه تجربی است که به منظور بررسی تأثیر آموزش بر میزان آگاهی مادران در مورد بیماری فاویسم و نحوه مراقبتهای بهداشتی درمانی از آنان در مراکز بهداشتی و درمانی شهرهای منتخب استان گیلان انجام گرفته است.

این پژوهش بر روی ۱۰۰ نفر از مادران بین سنین ۱۸ تا ۴۵ سال و با سطح تحصیلات ابتدایی تا دیپلم انجام گرفته است. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه ای حاوی ۹ سوال در مورد مشخصات دموگرافیک و ۱۶ سوال در رابطه با ماهیت بیماری و مراقبتهای بهداشتی و درمانی فاویسم می باشد.

در ابتدا پس از انجام آزمون اولیه از واحدهای مورد پژوهش، آموزشهای لازم داده شد و سپس به منظور تعیین تأثیر آموزش، یک هفته پس از ارائه آموزش آگاهی واحدهای مورد پژوهش از طریق آزمون ثانویه (پرسشنامه) مجدداً مورد

بسنجش قرار گرفت و با مقایسه نتایج این آزمون و آزمون اولیه، تفاوت میزان آگاهی مادران تعیین گردید. نتایج پژوهش نشان داد که آموزش بر میزان آگاهی مادران در مورد بیماری فاویسم و مراقبتهای بهداشتی درمانی آن بیماری با اطمینان (۹/۹۹٪) مؤثر بوده است. همچنین نتایج نشان داد معیارهایی از قبیل میزان تحصیلات، وضعیت شغلی مادر و وجود فرزند مبتلا به فاویسم در خانواده بر روی میزان آگاهی واحدهای مورد پژوهش تأثیر داشته، اما معیارهای سن، منابع کسب اطلاع از بیماری و تعداد فرزندان تأثیری در افزایش آگاهی واحدهای مورد پژوهش در مورد بیماری فاویسم و نحوه مراقبتهای بهداشتی درمانی آن بیماری نداشته است.

مقدمه:

فاویسم بیماری شایع مناطق شمال ایران است که در ماههای اردیبهشت و خرداد هر سال همراه با به گُل نشستن

و میوه دادن بوته باقلای سبز بیشترین تظاهرات را خصوصاً نزد اطفال دارد.

بیماری در کودکان کمتر از ۱۰ سال خصوصاً در سنین ۱ تا ۳ سالگی و در پسرها بیشتر از دخترها دیده می شود. بطور متوسط ۱۰٪ ایرانیان به کمبود این آنزیم مبتلا هستند که این نسبت در گیلان حداکثر و به ۵۵٪ کل افراد می رسد. طبق آمار به دست آمده از اول فروردین سال ۱۳۶۸ تا پایان خرداد ماه همان سال تعداد ۱۶۰ کودک به علت ابتلاء به بیماری فاویسم در شهرستان رشت تحت مداوا قرار گرفتند.

عارضه عمده این بیماری ناشی از کمبود گلوکز ۶ فسفات دهیدروژناز^۱ می باشد که نوعی کم خونی است. علائم کلینیکی آن ناشی از تخریب اریتروسیت به صورت حاد یا مزمن بوده که علائم اولیه آن شامل سستی و بی حالی، ضعف و خستگی، بی اشتها و علائم دیررس بصورت رنگ پریدگی، ضعف، زیاد شدن تعداد نبض و طپش قلب می باشد. همچنین مشخص گردیده که نقص آنزیم فوق باعث کاهش مقاومت بدن در مقابل عفونت های باکتریایی می گردد.

در صورتیکه از بروز علائم بیماری پیشگیری نشود، منجر به بستری شدن کودک در بیمارستان می گردد، که این خود می تواند عوارض روانی و جسمانی فراوانی را برای کودک و خانواده ایجاد نماید.

مارلو^۲ در زمینه اثرات روحی و روانی بستری شدن کودک بر خانواده اظهار می دارد: والدین احساس اضطراب، خشم، ترس و ناامیدی و گناه می نمایند که علل عمده آن ترس از محیط ناشناخته بیمارستان، جدایی از کودک، احتمال وقوع اتفاقات ناگوار، درد، ترس از انتقال بیماری به دیگر افراد خانواده و علاقمند شدن بیش از حد کودک به مراقبین خود، نگرانی در مورد تأمین هزینه سنگین بیمارستان و واکنش جامعه نسبت به بیماری می باشد.

از طرف دیگر اکثریت این بیماران نیاز به تزریق خون

داشته که گاهی اوقات با کمبود خون مواجه شده این امر می تواند بنوبه خود مشکلی در جهت بروز عوارض این بیماری باشد.

اهمیت توجه به این بیماری در کودکان به این دلیل است که شدت و کثرت بیماری در کودکان بیشتر از بزرگسالان است و نیز بیماری فرد بزرگسال به احتمال زیاد در دوران کودکی شناخته شده و با رعایت نکات خاص می توان از وقوع علائم پیشگیری نمود.

باتوجه به اهمیت بیماری در سنین کودکی و آسیبهای ناشی از آن لزوم مراقبت از کودک در این دوران قابل توجه می باشد. هم چنین تأکید بر اولویت سلامت کودکان امری منطقی است زیرا حدود ۹۵٪ از رشد مغزی و ۵۰٪ از رشد جسمی در پنج سال اول زندگی انجام میشود.

بیماری فاویسم با اینکه زمینه ارثی دارد اما با اندک پیشگیری میتوان بروز آن را به حداقل رسانید.

این بیماری گرچه بسیار شایع بوده و در صورت بروز، عوارض بسیاری در پی دارد ولی در صورتیکه افراد جامعه به ویژه والدین از نحوه مراقبت این بیماران آگاه باشند میتوانند به میزان بسیار زیادی از بروز علائم بیماری پیشگیری نمایند. بنابراین پیشگیری از بروز بیماری در گرو داشتن آگاهی کافی می باشد.

آگاهی از نحوه مراقبت کودک و تأمین سلامت وی رکن اساسی در امر نگهداری از کودک بوده و وظیفه افرادی است که مراقبت وی را برعهده دارند. مادر ارزنده ترین نقش را در امر مراقبت از کودک به عهده دارد. در زمینه نقشی که مادر در اجرای مراقبتهای پیشگیری و سلامتی کودکان دارد، این وظیفه پرستار است که با آموزش نحوه صحیح، مراقبت از کودکان، مادران را یاری دهد.

ویلی و وانگ^۳ آموزش را یکی از مهمترین وظایف

1- G. 6. P. D

2- Marlow

3- Whaley & Wong

مروری بر مطالعات انجام شده

باتوجه به پژوهشهای انجام شده، در تمام موارد آموزش بر سطح آگاهی تاثیر مثبت داشته است. هرچند در مورد تاثیر آموزش بر میزان آگاهی مادران در مورد بیماری فاویسم و نحوه مراقبتهای بهداشتی درمانی آن پژوهشی انجام نگرفته است، لیکن این بیماری از جنبه های مختلف مورد پژوهش قرار گرفته که در این بخش به موردی از آن اشاره می گردد. حافظ^۱ و دیگران (۱۹۸۶) پژوهشی بر روی ۳۶ کودک پسر در سنین ۱۲-۳ سال در دانشگاه مصر انجام دادند. سابقه یک بحران حاد همولیز در تمام این کودکان گزارش شده که نیاز به انتقال خون داشته اند. آنان همچنین دچار کم خونی مزمن بوده و از دوماه قبل از تحقیق جهت درمان از هیچ دارویی استفاده نکرده بودند. کودکان به دو گروه ۱۸ نفری تقسیم شدند. گروه اول روزانه ۲۰۰ واحد ویتامین E چهاربار در روز و گروه دوم علاوه بر ۸۰۰ واحد ویتامین E روزانه ۲۵ میلی گرم سلنیوم دریافت می کردند. قبل از درمان شمارش گلبولهای خون، هموگلوبین و نیمه عمر گلبولهای قرمز کنترل و با مقادیر طبیعی مقایسه گردید که هیچکدام در حد طبیعی نبودند. این درمان جهت دو گروه ۶۰ روز ادامه یافت. در طی درمان هیچیک از کودکان دچار همولیز حاد نشده و علامتی که نشان دهنده عدم تحمل باشد گزارش نشد. در گروه اول متوسط نیمه عمر سلولهای قرمز خون از ۱۶/۹ روز به ۲۲/۸ روز رسید. در گروه دوم که سلنیوم همراه ویتامین E داده میشد، متوسط نیمه عمر سلولهای قرمز خون از ۱۵/۶ روز به ۲۴/۳ روز رسید. نتیجه این پژوهش نشان داد که افزودن سلنیوم به برنامه درمانی، موجب افزایش بهبودی کودکان می گردد.

پرستار دانسته و معتقدند پرستاران با این عمل در ارتقاء و حفظ سلامتی کودک، تسهیل مراحل رشد و نمو و مؤثر بوده و در ستالم سازی جامعه نقش مهمی را ایفا خواهند نمود.

اهداف پژوهش:

هدف کلی عبارتست از تعیین تاثیر آموزش بر میزان آگاهی مادران در مورد بیماری فاویسم و مراقبتهای بهداشتی و درمانی آن در افراد مراجعه کننده به مراکز بهداشتی درمانی شهرهای منتخب استان گیلان.

اهداف جزئی:

- ۱- تعیین میزان آگاهی مادران در مورد بیماری فاویسم و مراقبتهای بهداشتی و درمانی آن قبل از اجرای برنامه آموزشی
- ۲- تعیین میزان آگاهی مادران در مورد بیماری فاویسم و مراقبتهای بهداشتی درمانی آن بعد از اجرای برنامه آموزشی
- ۳- مقایسه میزان آگاهی مادران در مورد بیماری فاویسم و مراقبتهای بهداشتی درمانی آن قبل و بعد از اجرای آموزش

فرضیه پژوهش:

چنانچه به مادران در مورد بیماری فاویسم و مراقبتهای بهداشتی درمانی آن آموزش داده شود، میزان آگاهی آنان در این زمینه افزایش می یابد.

چهارچوب:

چهارچوب این پژوهش پنداشتی بوده و براساس مفهوم فاویسم تدوین شده که بنا به ضرورت مفاهیم دیگر مانند آموزش، آموزش بهداشت و آموزش به والدین مورد بحث و بررسی قرار گرفته اند.

روش پژوهش

این پژوهش یک مطالعه نیمه تجربی است که در آن پژوهشگر اقدام به اجرای یک برنامه آموزشی برای گروه مورد مطالعه نموده و چگونگی تاثیر آنرا بر میزان آگاهی مادران مورد بررسی و ارزیابی قرار داده است.

جامعه پژوهش

جامعه مورد پژوهش در این بررسی مادرانی می باشند که جهت دریافت خدمات بهداشتی به مراکز بهداشتی درمانی شهرهای منتخب استان گیلان مراجعه کرده و واجد شرایط و معیارهای تعیین شده برای واحدهای مورد پژوهش در این مطالعه بوده اند.

نمونه پژوهش

نمونه پژوهش شامل ۱۰۰ مادر بوده است که از جامعه پژوهش به صورت نمونه گیری مبتنی بر هدف انتخاب شده اند به این ترتیب که انتخاب نمونه ها براساس معیارهای تعیین شده و مورد نظر و بارضایت شخصی مادر صورت گرفته است.

محیط پژوهش

محیط پژوهش را مراکز بهداشتی - درمانی شهرهای منتخب استان گیلان (رشت، لاهیجان، انزلی، رودسر) تشکیل می دادند.

روش و ابزار گردآوری داده ها:

ابزار گردآوری داده ها در این پژوهش پرسشنامه ای بوده که در آزمون اولیه و ثانویه مورد استفاده قرار گرفته شد. این پرسشنامه حاوی ۹ سؤال در مورد مشخصات دموگرافیک و ۱۶ سؤال چهار گزینه ای در زمینه بیماری فاویسم و نحوه مراقبتهای بهداشتی درمانی آن تنظیم و تدوین شده است.

تجزیه و تحلیل داده ها

جهت دستیابی به اولین هدف این پژوهش «تعیین میزان آگاهی مادران قبل از اجرای برنامه آموزش» معیار سنجش تعداد جوابهای صحیح به سؤالات مطرح شده در پرسشنامه بوده که قبل از اجرای برنامه آموزش، میزان آگاهی واحدهای مورد پژوهش را در مورد بیماری فاویسم و مراقبتهای بهداشتی درمانی آن مورد سنجش قرار داده است. برای هر پاسخ صحیح یک نمره در نظر گرفته شد.

جهت دستیابی به دومین هدف این پژوهش «تعیین میزان آگاهی مادران بعد از برنامه آموزشی» معیار سنجش، تعداد جوابهای صحیح به سؤالات مطرح شده در همان پرسشنامه قبلی بوده و برای هر پاسخ یک نمره در نظر گرفته شد و آگاهی با مقیاس رتبه ای طبقه بندی گردید.

یافته های این پژوهش در ۳۲ جدول خلاصه شده است. در رابطه با متغیرهای سن، تعداد فرزندان و وجود فرزند مبتلا نشان داده شد که همبستگی معنی دار آماری بین تاثیر آموزش و متغیرهای فوق وجود ندارد (جدول ۱ تا ۳).

نتیجه گیری نهایی

یافته های این پژوهش در رابطه با فرضیه آن «چنانچه به مادران در مورد بیماری فاویسم و مراقبتهای بهداشتی درمانی آن آموزش داده شود میزان آگاهی آنها در این زمینه افزایش می یابد» نشانگر آنست که اجرای برنامه آموزشی توانسته است میزان آگاهی نمونه ها را در این خصوص افزایش دهد.

استفاده از روشهای آماری در این رابطه نشان داد که آموزش تاثیر خوبی در افزایش آگاهی این گروه از مادران شرکت کننده در پژوهش داشته است.

نتایج حاصل از این پژوهش نشان می دهد که اگر به مادران براساس نیاز آنان آموزش داده شود. میزان آگاهی آنها افزایش پیدا خواهد کرد.

جدول شماره (۱): توزیع فراوانی مطلق و نسبی واحدهای مورد پژوهش
بر حسب سن و میزان آموزش پذیری آنان در مورد بیماری فاویسم

سن	۱۸-۲۲		۲۳-۲۷		۲۸-۳۲		۳۳-۳۷		۳۸+		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
ضعیف	-	-	۱	۵/۸۸	۸	۲۴/۳۴	۵	۲۱/۷۴	۷	۵۰	۲۱	۸۰/۶۴
متوسط	۵	۳۸/۴۶	۴	۲۳/۵۲	۱۰	۳۰/۳۰	۵	۲۱/۷۴	۳	۲۱/۴۳	۲۷	۱۳۵/۴۳
خوب	۸	۶۱/۵۳	۱۲	۷۰/۵۸	۱۵	۴۵/۴۵	۱۳	۵۶/۵۲	۴	۲۸/۵۷	۵۲	۲۳۲/۶۵
جمع	۱۳	۱۰۰	۱۷	۱۰۰	۳۳	۱۰۰	۲۳	۱۰۰	۱۴	۱۰۰	۱۰۰	۴۴۸/۷۲

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی مطلق و نسبی واحدهای مورد پژوهش
بر حسب وجود فرزند مبتلا در خانواده و میزان تأثیر آموزش بر آنان در مورد بیماری فاویسم

تأثیر آموزش	فرزند مبتلا به بیماری		فرزند مبتلا به بیماری دارد		فرزند مبتلا به بیماری ندارد		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
ضعیف	۵	۵۵/۵۵	۱۶	۱۷/۵۸	۲۱	۷۳/۱۳	۲۱	۷۳/۱۳
متوسط	۲	۲۲/۲۲	۲۵	۲۷/۴۷	۲۷	۴۹/۶۹	۲۷	۴۹/۶۹
خوب	۲	۲۲/۲۲	۵۰	۵۴/۹۴	۵۲	۷۷/۱۶	۵۲	۷۷/۱۶
جمع	۹	۱۰۰	۹۱	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰	۱۰۰	۲۰۰

جدول شماره ۳: توزیع فراوانی مطلق و نسبی واحدهای مورد پژوهش
بر حسب تعداد فرزندان و میزان تأثیر آموزش در مورد بیماری فاویسم و مراقبتهای بهداشتی درمانی در این بیماری

تعداد اولاد	۱-۲		۳-۴		۵-۶		۷+		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
ضعیف	۶	۱۵/۳۸	۱۰	۲۲/۲۲	۴	۳۶/۳۶	۱	۲۰	۲۱	۹۳/۹۶
متوسط	۸	۲۰/۵۱	۱۵	۳۳/۳۳	۲	۱۸/۱۸	۲	۴۰	۲۷	۱۱۲/۰۲
خوب	۲۵	۶۴/۱۰۰	۲۰	۴۴/۴۴	۵	۴۵/۴۵	۲	۴۰	۵۲	۱۹۳/۹۹
جمع	۳۹	۱۰۰	۴۵	۱۰۰	۱۱	۱۰۰	۵	۱۰۰	۱۰۰	۳۹۹/۹۷

جدول شماره ۴: توزیع فراوانی مطلق و نسبی واحدهای مورد پژوهش

بر حسب سطح تحصیلات و میزان تأثیر آموزش بر آنان در مورد بیماری فاویسم و مراقبتهای بهداشتی درمانی این بیماری

سطح تحصیلات		ابتدائی		راهنمایی		دیرستان		دیپلم		جمع	
تأثیر آموزش	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
ضعیف	۱۲	۲۷/۲۷	—	—	۵	۱۷/۸۵	۴	۲۰	۲۱	۶۵/۱۲	۲۱
متوسط	۱۷	۳۸/۶۳	—	—	۷	۲۵	۳	۱۵	۲۷	۷۸/۶۳	۲۷
خوب	۱۵	۳۴/۰۹	۸	۱۰۰	۱۶	۵۷/۱۴	۱۳	۶۵	۵۲	۲۲۶/۲۳	۵۲
جمع	۴۴	۱۰۰	۸	۱۰۰	۲۸	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۱۰۰	۳۶۹/۹۸	۱۰۰

N=100

جدول شماره ۵: توزیع فراوانی مطلق و نسبی واحدهای مورد پژوهش

بر حسب وضعیت اشتغال آنان و میزان تأثیر آموزش در مورد بیماری فاویسم و مراقبتهای بهداشتی و درمانی این بیماری

شغل		شغل خارج از منزل دارد		شغل خارج از منزل ندارد		جمع	
تأثیر آموزش	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
ضعیف	۶	۵۰	۱۵	۱۷/۰۴	۲۱	۶۷/۰۴	۲۱
متوسط	۲	۱۶/۶۶	۲۵	۲۸/۴۰	۲۷	۴۵/۰۶	۲۷
خوب	۴	۳۳/۳۳	۴۸	۵۴/۵۴	۵۲	۸۷/۸۷	۵۲
جمع	۱۲	۱۰۰	۸۸	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰	۱۰۰

جدول شماره ۶: توزیع فراوانی مطلق و نسبی واحدهای مورد پژوهش

بر حسب منبع کسب آگاهی در مورد بیماری فاویسم و مراقبتهای بهداشتی درمانی این بیماری میزان تأثیر آموزش بر آنان

کسب اطلاع		پزشک و پرستار		رسانه های گروهی		دوستان و آشنایان		جمع	
تأثیر آموزش	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
ضعیف	۵	۳۵/۷۱	۱۲	۱۷/۳۹	۴	۱۶/۶۶	۲۱	۶۹/۷۶	۲۱
متوسط	۳	۲۱/۴۲	۱۴	۲۰/۲۸	۸	۳۳/۳۳	۲۵	۷۵/۰۳	۲۵
خوب	۶	۴۲/۸۵	۴۳	۶۲/۳۱	۱۲	۵۰	۶۱	۱۵۵/۱۶	۶۱
جمع	۱۴	۱۰۰	۶۹	۱۰۰	۲۴	۱۰۰	۱۰۷	۳۰۰	۱۰۷

منابع:

- ۱- آشوری، مهناز. بررسی تاثیر آموزش بر میزان آگاهی مادران در مورد پیشگیری از سوانح سوختگی اطفال و رعایت نکات اولیه در هنگام برخورد با این سوانح. پایان نامه جهت اخذ فوق لیسانس پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی ایران (شهریور ۱۳۶۷)
 - ۲- جزایری، فتنه. بررسی و مطالعه فاویسم در سواحل شمالی ایران. پایان نامه جهت دریافت فوق لیسانس بهداشت، دانشکده بهداشت دانشگاه تهران ۱۳۵۴
 - ۳- سالمی، صدیقه. مراقبت های پرستاری در بیمارهای خون. تهران، شرکت سهامی انتشار، تابستان ۱۳۶۸
 - ۴- سلیمانی، محمد جعفر. هشدار خطر ابتلا به بیماری فاویسم در مزارع باقلای شمال کمین کرده است. اطلاعات گیلان و مازندران. ۲۴ اردیبهشت (۱۳۶۸) صفحه ۴
 - ۵- غبرائی، زهرا. پرستاری بیمارهای خونی در اطفال. کتابچه آموزشی. انتشارات دانشگاه علوم پزشکی ایران ۱۳۶۶.
 - ۶- فیض، جواد. رفتار من با کودک من. تهران. انتشارات امیرکبیر ۱۳۶۶
 - ۷- گری مویر، فولر، گادفری. مبانی پزشکی پیشگیری. ترجمه علی صارمی و اکبر خمسه. انتشارات جهاد دانشگاهی ۱۳۶۶
 - ۸- مازلو، آبراهام. اج. انگیزش و شخصیت. ترجمه احمد رضوانی.
- تهران. انتشارات آستان قدس رضوی ۱۳۶۷
- ۹- مجتبی، اسدالله. تغذیه و پرستاری کودک شیرخوار، تهران، انتشارات چهر ۱۳۶۴
- 1- Butler, Erner. G PD Deficiency. Williams Clinical Heamatology. 3rd Edition. New York. Mc Grawhill Co New York. 1986
 - 2- Christophersen, Edward. "Accident, prevention in primary care." patient clinics of North America. Vol:37. No:4
 - 3- Hafez, Mohamed etal. "Improved Erythrocyte Survival with Combined Vitamin E and Selenium therapy in children with G, PD Dificiency and Mild chronic Hemolysis. "The J.Of pediatrics. Vol:108 Number 4, 1986, PP:558-561
 - 4- Marlow, Dorothy. R and Redding Barbara. Text Book of pediatrics. W.B. Saunders Co: 1988
 - 5- Nelson, Waldo. Text Book of pediatrics. London. Saunders W.B. Company philadelphia, 1987
 - 6- Whaley and Wong, Donnal. Essential pediatric nursing. The. C.V mosby Company, 1989